

ב. המעבר מעירייה לעיר

בשנת 1847 חיו בקובל 2647 יהודים. כעבור 50 שנה, בשנת 1897, עלה מספרם ל-8521. כלומר, בתקופה זו גדלה האוכלוסיה היהודית בעיר פי שלושה ומעלה.

ב"המליץ" משנת תרנ"ג (1893) כותב הינך גלר, כי בשנה זו היה מספר תושבי-העיר חמשה-עשר אלף ורובם יהודים. עדותו של גלר היא אבטנטית ואין לפקפק במהימנותה ולפיה יוצא, שבמשך יובל שנים גדלה הקהילה היהודית בעיר פי חמשה ומעלה.

מה גרם לגידול זה? בדומה לנפש-האדם, שאין להגיע עד חקר תכליתה, כן גם בעולם החומר, בכלכלה, פועלים "נעלמים" שאין לפענחם. ואם כי לא ידועים לנו כל התהליכים שהביאו לגידול מהיר כזה של מספר יהודי-העיר, הנה ישנו גורם כלכלי אחד, שהוא כולו נגלה, כולו ודאות — סלילת מסילת-הברזל, שהיתה השניה ברוסיה.

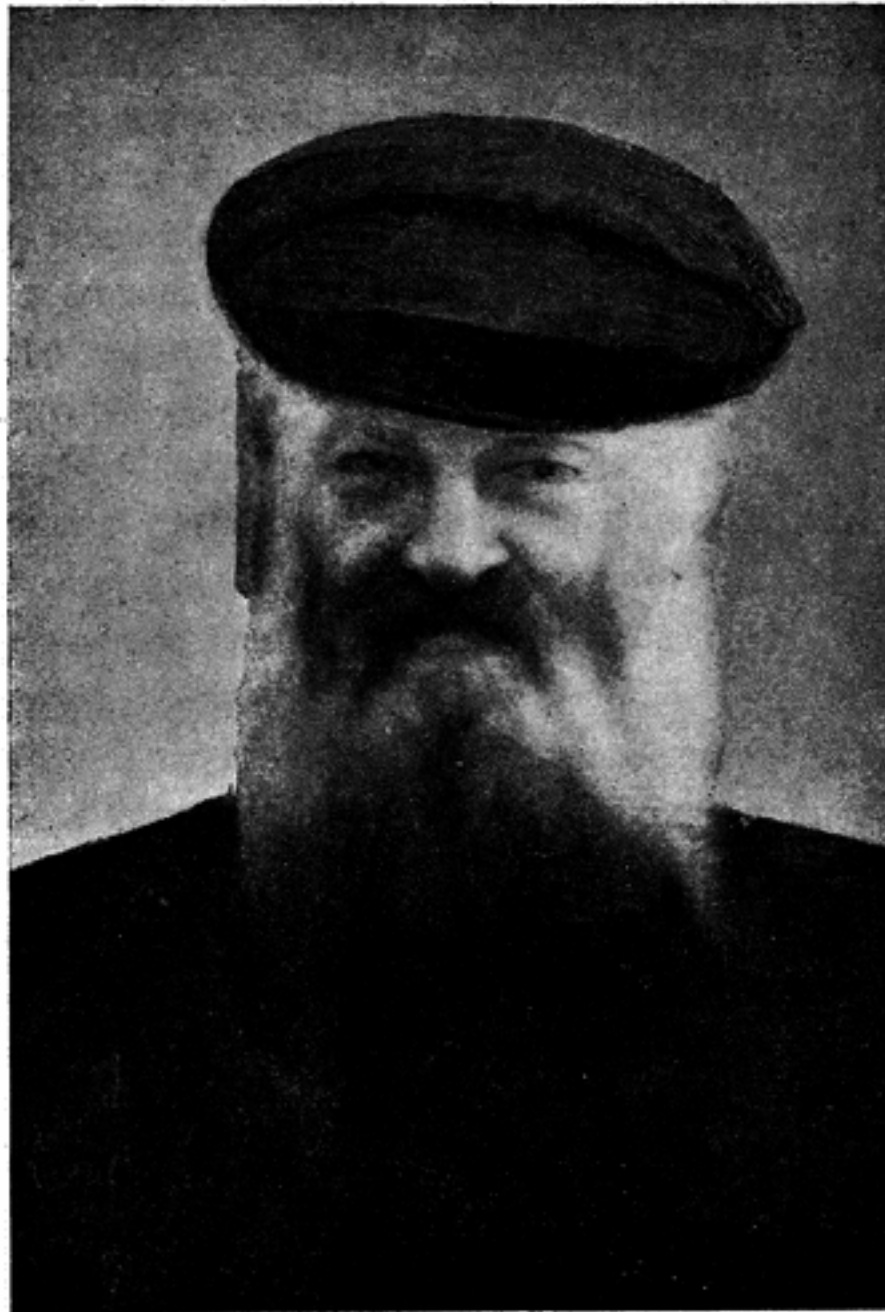
משעה שנסללה המסילה פשטה העיר צורתה הישנה ולבשה צורה חדשה. כבמטה-קסם צצו בעיר רחובות גדולים ורחבים, וביחוד, "רחוב בית-הנתיבות" היפה, שבתיו נבנו לפי סגנון-בנייה חדיש. על-יד העיר העתיקה, שבתיה בלו מזוקן ושרחובותיה היו צרים וקטנים — קמה על "חולות" עיר חדשה, רעננה, מלאת מרץ ויופי. בד-בבד עם צמיחת הבתים והרחובות החדשים צמח ישוב יהודי חדש בעיר, תוסס ומלא-חיים.

מטמורפזה זו, שנוי-דמות זה של העיר, חלה הודות לפעלו של אדם מופלא, רב-פעלים — יעקב-אהרן אנטין ז"ל, מי שהיה הקבלן לסלילת מסילת-הברזל.

אנטין התישב בקובל לפני למעלה ממאה ועשרים שנה. מוצאו מהעיר רומנוב, פלך מוהילוב, ע"י העיר ליאדי. הוא היה מאנשי חב"ד וחסיד גלהב של רבי מנחם-מנדיל בעל ה"צמח צדק", נכדו של רבי שניאור-זלמן, מייסד שיטת חב"ד בחסידות.

אנטין עמד בקשרי-ידידות עם הנסיך קורסקוב-דונדיקוב מרומנוב, והודות להמלצתו נמסרה לו סלילת מסילת-הברזל.

טרם שקבל את העבודה נסע אנטין ל"צמח צדק" לקבל ברכתו. הרבי ברך אותו והוסיף, שטובה גדולה עתידה לצמח ליהודי-העיר ממסילת-הברזל ומן השמים יסייעו בידו.

ר' יעקב אנטין ז"ל

אנטין היה עשיר מופלג והונו נאמד בחצי מיליון רובל. אך כתלמיד-חכם ידע היטב את הכתוב „וכשאני לעצמי, מה אני“? לכן השקיע את הונו הרב במפעלי-בנייה ענקיים, כדי לתת פרנסה וקיום לפועלים היהודים בעיר. זה היה הסטימול, הכוח המעורר, שעורר אותו לבנות את 30 הקסרקטינים הגדולים בשביל ה„קובלסקי פולק“ בעבודות אלו הועסקו בעיקר, פועלים יהודים. ולא לחינם התיפחו בעלי-המלאכה היהודים בשעת הלוחו: „מי יתן לנו עבודה, אם רב יעקב-אהרן איננו“.

וכך מתאר את דמותו הינך גלר בגליון „הצפירה“ כ”ט טבת תרנ”ח: „המנוח היה זקן-העדה ופארה, ראש וראשון לכל דבר שבצדקה, ירא-שמים והולך תמים.

את כל איש. לבו היה רחב כפתחו של אולם להיטיב ולחלץ אביון מעוניו. ביתו היה פתוח תמיד לכל עני וקשה-יום ויהיו עניים בני-ביתו. מעולם לא אכל פתו לבדו, מבלי שיאכלו עניים על שולחנו. וכרוב עשרו לא גאה לבבו ויהי ענו ושפל-רוח ויקבל בסבר פנים יפות כל עני דורש עזרתו. יתומות עניות רבות הכניס לחופה, אלמנות לא שילח ריקם ודאג לכלכלתן ולשלומן.

המנוח היה אוהב עמו בכל לב ונפש, וארץ-הקודש היתה משאת-נפשו וערג תמיד להשתקע שם. הוא שלח, מדי שנה בשנה, כסף רב לכל מוסדות-הצדקה שבארץ-ישראל. הוא דאג לפועלים העברים לתת להם מקום להשתכר והיה שקוע תמיד בבנין בלי כל תועלת לעצמו, אך למען ימצאו פועלים עברים עבודה אצלו. אנטין נפטר בי"ז בטבת תרנ"ח (1898). בן 77 היה במותו. בהלויתו עזבו הסוחרים עסקיהם, הפועלים שבתו ממלאכתם, החנויות סוגרו והמלמדים יצאו מחדריהם וכולם כאיש אחד באו לגמול את החסד האחרון עם המנוח. הלויה כזאת לא ראו גם זקני-העיר.

אנטין התגורר ברחוב ווקולנה הישן. הוא בנה בחצרו בית-כנסת, שנקרא הבית-מדרש של אנטין. גם אשתו, נחמה אנטין, הצטיינה בנדיבות-לבה ובדאגתה לבחורי-ישיבה עניים. לתכלית זו בנתה בכספה "ישיבה", בית-תפילה נהדר ומשוכלל וכל הוצאות-הבית היו על חשבונה. בית-מדרש זה היה יחיד במינו בעיר.

